

АНАЛІЗ БАНКІВ-КОНТРАГЕНТІВ НА РИНКУ МІЖБАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ

Андрій
Пастернак,
к. е. н.,
ДВНЗ «Київський
національний
економічний
університет імені
Вадима Гетьмана»

ТЕОРИЯ

Стаття присвячена питанням дослідження міжбанківського кредитування. Конструктивна роль дослідження полягає у його спрямованості на розроблення цілісного комплексного підходу до оптимізації фінансового управління ринком міжбанківського кредитування в умовах нестабільності і ризику, пошуку можливих шляхів досягнення динамічного стану фінансової стійкості та виходу на траєкторію стабільного зростання.

Вступ. Аналіз банків-контрагентів здійснюється як на мікроекономічному рівні, на рівні банку, так і на макроекономічному рівні, на рівні всієї банківської системи. На мікроекономічному рівні визначається кредитна політика банку-контрагента, якість кредитного портфеля, ефективність управління кредитним портфелем. На макроекономічному рівні відстежується формування, розвиток, структура, трансформація і зміни, які відбуваються у всій кредитній системі України.

Об'єкти та методи дослідження. Об'єктом дослідження виступає методика оцінки кредитоспроможності банків-контрагентів на ринку міжбанківського кредитування.

Постановка завдання. Метою даної статті є наукове обґрунтування теоретичних засад і прикладних методик аналізу кредитоспроможності банків-контрагентів та встановлення лімітів міжбанківського кредитування. Для досягнення поставленої мети, в статті показана методика мінімізації ризиків на міжбанківському ринку, на основі оцінки кредитоспроможності банків-контрагентів та встановлення лімітів кредитування за допомогою розрахунку синтетичного коефіцієнта ризику.

Результати та їх обговорення. Аналіз банків-контрагентів, дозволяє банку обрати раціональний варіант розміщення міжбанківських кредитів, для побудови оптимального кредитного портфеля на міжбанківському ринку. Для полегшення процесу управління та моніторингу міжбанківським кредитним портфелем відповідні підрозділи банку

мають бути забезпечені необхідною для цього інформацією, яка включає: історія повернення контрагентом міжбанківських кредитів та відсотків по ним; кредитні вкладення контрагента у розрізі галузей; динаміку проблемної заборгованості банку-контрагента; заборгованість основних клієнтів банку-контрагента; стан кредитної заборгованості банку-контрагента; інформація щодо фінансової діяльності контрагента.

Прогнозуючи витрати та доходи банк має можливість приймати рішення на випередження, щодо кредитного портфеля тим самим мінімізуючи ризики і формує необхідну інформацію на майбутнє, а саме: 1) прогнозує показники доходів від міжбанківських кредитних операцій; 2) здійснює прогнозний розрахунок можливих втрат за міжбанківськими кредитними операціями.

Використання фінансового планування, як системи діяльності банку є одним із засобів досягнення достатнього рівня прибутковості з однозначним збереженням відповідної якості кредитного портфеля. При плануванні кредитної діяльності, банк встановлює відповідний рівень необхідних вкладень у кредитному плані та необхідну їх дохідність. Необхідно встановити жорсткий щомісячний контроль виконання обов'язкових для всіх підрозділів банку планів. Таким чином, з однієї сторони, необхідно зважено відслідковувати ризики концентрації кредитних вкладів контрагента в одну галузь, регіон, позичальника, строк кредитних вкладень, а з іншого боку, банк встановлює мінімальний рівень таких вкладень. Використання плануван-

ня обсягів міжбанківських кредитів дозволяє банку посиленними темпами розвивати найбільш перспективні напрямлення, створювати необхідну структуру кредитних вкладень, досягти необхідного рівня диверсифікації.

Проведення міжбанківських кредитних операцій в банку спрямовано на виконання завдань кредитної політики для покращення якості кредитного портфеля. Кредитна політика визначає основні напрямки банківської діяльності і є основою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Кредитна політика - це політика, пов'язана з рухом кредиту. Проведення кредитної політики має одну ціль - максимізація прибутку банку при підтримці його надійності і стабільності [5, с.134].

Необхідно запропонувати основні принципи, за якими на нашу думку потрібно будувати кредитну політику банку, тому що на основі кредитної політики здійснюється стратегічне управління банком. Банк, проводячи аналіз міжбанківського кредитного портфеля, відповідає на питання, де він знаходиться, потім проводиться планування і дається відповідь, які результати треба досягнути. Кредитна політика є тим інструментом, який скеровує банк до поставленої мети і дає можливість досягнути запланованих результатів. Кредитна політика банку має бути спрямована на формування у майбутньому якісного та збалансованого міжбанківського кредитного портфеля.

При розробці кредитної політики банк визначається, чи вести агресивну кредитну політику, чи задовольнитись поміркованою. Агресивна кредитна політика банку пов'язана із отриманням високих доходів, але із високими ризиками. Основним принципом поміркованої політики є принцип пріоритетності мінімізації рівня ризику над доходністю, у відповідності з яким, незалежно від суми потенційного доходу, проведення кредитних операцій на міжбанківському ринку не здійснюється, якщо вони супроводжуються неприпустимим рівнем ризику.

Головним напрямком кредитної політики на міжбанківському ринку є формування банком зваженого та якісного підходу для управління ризика-

ми. Основними завданнями кредитної політики є [6, с.823]: забезпечення максимального рівня доходності міжбанківського кредитного портфеля; забезпечення зваженого та оптимального використання кредитних ресурсів; досягнення оптимального балансу між ростом обсягу кредитного портфелю та темпами покращення його якості; виконання вимог та нормативів, викладених в інструкціях та постановах НБУ, в тому числі обсягів кредитних вкладень, максимальних сум кредитів на інсайдерів; розширення кількості контрагентів шляхом надання міжбанківських кредитів високої якості; збереження високого рівня довіри та поваги юридичних і фізичних осіб до банку шляхом своєчасного та повного виконання своїх зобов'язань перед банками-контрагентами.

Основними принципами кредитної політики банку є: врахування основних ризиків, які можуть вплинути на запланований результат; здійснення оцінки доцільності та можливості проведення міжбанківських кредитних операцій; використання системи встановлення лімітів кредитування; організація оптимального ціноутворення по міжбанківським кредитним операціям; диверсифікація міжбанківських кредитів; дотримання принципів відповідності строків надання міжбанківських кредитів строкам залучення ресурсів; дотримання принципу конфіденційності інформації; чітке оформлення документів за кредитними операціями; формування інформації для управління міжбанківським кредитним портфелем; планування кредитних вкладень та фінансових результатів.

Метою визначення можливості та доцільності проведення міжбанківських кредитних операцій є задоволення тих кредитних пропозицій, за яких існує прийнятний рівень ризику, і висока ймовірність повернення. Зважена оцінка можливості та доцільності проведення кредитних операцій повинна враховувати особливу та першочергову увагу вивчення повернення коштів. Розгляд параметрів середовища в якому працює потенційний контрагент.

Щоб зменшити ризик проведення міжбанківських кредитних операцій

банком встановлюється ліміти кредитування. Для забезпечення необхідного рівня ризику, банк впроваджує наступні види лімітів [4, с.87]: 1) загальний ліміт по філії, встановлюється в цілому по конкретній філії; 2) індивідуальний ліміт на конкретного контрагент на чітко визначений термін. Для того щоб запобігти ризикам можливих втрат від міжбанківських кредитних операцій та своєчасного виконання зобов'язань, банк за рахунок доходів, формує необхідний рівень резервів. При цьому враховуються позабалансові зобов'язання банку, тобто гарантії, акредитиви, векселя. Сформований резерв використовується банком на покриття збитків за непогашення контрагентом міжбанківських кредитних операцій.

Банку необхідно створити підрозділ з управління міжбанківськими кредитами та депозитами, який має відповідати за визначення цінової політики, що сприяє отриманню необхідного рівня прибутку. При визначенні відсоткових ставок по міжбанківських кредитах, підрозділ враховує наступні економічні показники [1, с.451]: 1) собівартість ресурсів банку; 2) рівень відсоткових ставок по міжбанківських кредитах на міжбанківському ринку; 3) рівень ризику міжбанківських кредитних операцій; 4) операційні витрати пов'язані із процесом міжбанківського кредитування.

Необхідно встановити мінімальну можливу кредитну відсоткову ставку за міжбанківськими кредитами, нижче за яку проведення кредитної операції не доцільно. Мінімальна відсоткова ставка включає вартість ресурсів, управлінські витрати, витрати на формування резервів, мінімальну маржу прибутку банку. При цьому мінімальна ставка застосовується тільки за умови, що різниця між доходом, який отримав би банк при кредитуванні контрагента по меншій відсотковій ставці може бути повернута за рахунок інших доходів. При наданні міжбанківських кредитів з підвищеним, але прийнятним рівнем ризику, банк піднімає відсоткову ставку, яка є вища, ніж ринкова, пропорційно рівню ризику. Мета такого підвищення є отримання більш високих прибутків по міжбанківських

кредитах, що в свою чергу надає змогу забезпечити необхідний рівень відрахувань до резерву на відшкодування можливих втрат за кредитними операціями.

Конфіденційність збереження інформації стосовно фінансової діяльності контрагентів є важливим показником довіри до банку. Міжбанківські кредитні операції не можуть бути проведені без оформлення договору про кредит. Кредитні працівники мають регулярно поновлювати інформацію про фінансовий стан банків-контрагентів, перевіряти цільове використання міжбанківських кредитів.

Аналіз операцій на ринку міжбанківського кредитування полягає у накопиченні достовірної інформації щодо характеру здійснених кредитних операцій, виявлення проблемних активів, зниження ризиків, що дозволяє приймати ефективні та своєчасні управлінські рішення на основі обґрунтованих та узагальнених висновків. Серед найголовніших етапів процесу міжбанківського кредитування виділяється аналіз кредитоспроможності та оцінка фінансового стану банків-контрагентів. Мета аналізу - оцінка результатів фінансової діяльності банку-контрагента на базі розрахунку синтетичного коефіцієнта ризику. На рис. 1. наведена логічно-структурна схема порядку розрахунку синтетичного коефіцієнта ризику - рейтингових оцінок банків-контрагентів для формування міжбанківського кредитного портфеля.

Методика розрахунку лімітів ґрунтується на власних розробках банків. Поширеною є методика визначення ліміту кредитування банку-контрагента, за якою базовий ліміт фіксується на рівні десяти процентів капіталу банку, скоригованого на синтетичний коефіцієнт. Встановлення лімітів міжбанківського кредитування дає змогу знизити частку проблемних кредитів у загальному кредитному портфелі банку. Економічним обґрунтуванням лімітної політики можуть бути баланси банків-контрагентів, інформація про виконання ними економічних нормативів НБУ та нормативу обов'язкового резервування коштів.

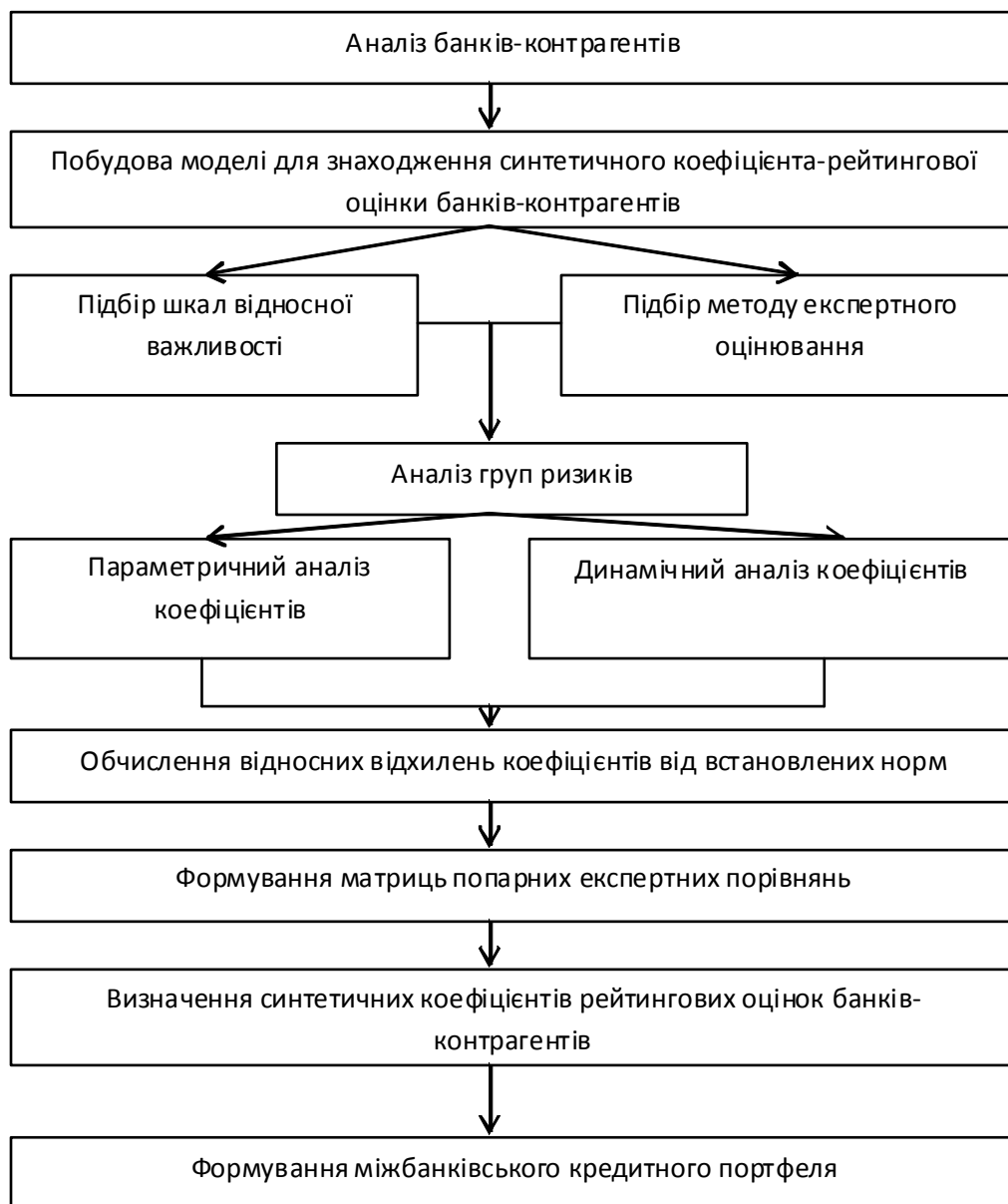

Рис. 1. Логічно-структурна схема одержання синтетичних коефіцієнтів

Найбільшою мірою банківському контролю піддаються основні ризики, які поділяються на п'ять категорій: кредитний ризик, ризик ліквідності, валютний ризик, інвестиційний ризик, ризик достатності капіталу. Кожному із перелічених ризиків відповідають групи нормативів банківської діяльності, встановлені НБУ. За основу взято нормативи НБУ, втім групу кредитного ризику доповнено такими коефіцієнтами: питома вага МБК, обсяг пасивних і активних операцій на ринку МБК, мінімізації міжбанківських кредитів, що повною мірою відображає стан банку-контрагента при розрахунку синтетичного коефіцієнта ризику для формування міжбанківського кредитного портфеля. З цією метою запропонована модель визначення синтетичного

коефіцієнта ризику, який дає можливість визначити рейтинг банку-контрагента. Групи ризиків позначимо так: перша група достатності капіталу, друга група ліквідності, третя група кредитна, четверта група інвестиційна, пята група валютна, і відповідні їм коефіцієнти.

Припустимо, що до базового банку звернулися банків-контрагентів, тоді ліміт кредитування матиме вигляд:

$$K_{\text{lim}} = \sum_{j=1}^n S_j,$$

де S_j - сума позики j -го банку-контрагента, на основі вивчення статистики за попередній часовий період, відповідний по терміну прогнозного часовому періоду на невиконання прийнятих зобов'язань j -го банку-контрагента.

Визначаються ймовірності повернення кредиту всіма контрагентами, де j -го банку-контрагента q_j . За допомогою синтетичного коефіцієнта ризику визначається ймовірність повернення кредиту банками-контрагентами:

$$P(A) = \sum_{j=1}^n S_j q_j$$

Чим більше значення синтетичного коефіцієнта ризику, тим більша ймовірність повернення міжбанківського кредиту. Визначимо критерії надійності банків-контрагентів на ринку міжбанківського кредитування: 1) фінансовий стан банку-контрагента; 2) обсяг його основного капіталу; 3) наявність і характер кредитної історії банку-контрагента; 4) рівень взаємовідносин з банком-контрагентом, що склалися в процесі співпраці в минулому. Такий підхід формує дієві елементи управління кредитним ризиком, сприятиме підвищенню ефективності і уможливить вияв резервів покращення діяльності банку на ринку міжбанківського кредитування. Передусім це стосується процедури аналізу фінансового стану банків-контрагентів, встановлення лімітів на обсяг операцій, незабезпечених заставою. На підставі отриманих результатів приймається управлінські рішення щодо можливості надання міжбанківського кредиту, або припинення кредитних відносин з банком-контрагентом.

ВИСНОВКИ

У статті показана методика мінімізації ризиків на міжбанківському ринку, яка базується на основі оцінки кредитоспроможності банку-контрагента і встановлення лімітів кредитування. При оцінці кредитоспроможності банків-контрагентів, повинні враховуватися такі фактори: 1) невідповідність балансових даних реальній ситуації; 2) ділова репутація керівництва і власників; 3) професіоналізм працівників банку; 4) контроль за виконанням адекватних процедур аналізу ризиків; 5) нестабільність економіки.

Для встановлення лімітів міжбанківського кредитування використовуються процедури аналізу банків-контрагентів. У розробленій автором і наведеній схемі аналізу банків-контрагентів, враховано не тільки дані офі-

ційної звітності банків-контрагентів а також макроекономічні показники, сезонні чинники, зовнішня неекономічна інформація. Акцент зроблено на такі макроекономічні показники, як: розмір ставки рефінансування, встановленої НБУ, рівень інфляції і масштаб конкуренції серед банків в конкретних регіонах. Серед сезонних чинників проаналізовано, зокрема, такі: спад ділової активності влітку, збільшення обсягу операцій і відтік коштів з рахунків клієнтів наприкінці звітних періодів.

На нашу думку методика встановлення лімітів кредитування на міжбанківському ринку включає: аналіз кредитоспроможності контрагента на терміни, що не перевищують визначену періодичність одержуваної інформації, і на суми, неповернення яких призведуть до серйозних проблем безпосередньо банку-кредитора. Аналіз проводиться на основі прогнозу збереження тенденцій його платоспроможності в короткостроковій і середньостроковій перспективі; проведення стратегічного аналізу кредитоспроможності банку-контрагента здійснюється на довгостроковій перспективі з використанням детальної інформації, зокрема на дати, що передують даті видачі кредиту. Окрім розрахунку загальної платоспроможності і стійкості банку-контрагента, в процесі аналізу прогнозують платоспроможність банку на період повернення виданого кредиту; 3) за наявності забезпечення по кредиту визначається його обсяг, якість і оцінюється та його частка, яка у разі неповернення кредиту може гарантовано перейти до банку і бути повністю реалізована; 4) для врахування змін ситуацій на фінансовому ринку, що впливає на стан кредитоспроможності позичальників, необхідно: регулярно переглядати розмір встановлених лімітів, залежно від параметрів фінансового стану контрагента і умов, здатних вплинути на її зміну. Чим вищий ризик неповернення кредиту, тим нижчим має бути розмір ліміту на кредитні операції з банком-контрагентом на ринку міжбанківського кредитування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бриггем Ю., Эрхардт М. Финансовый менеджмент // СПб. Питер, - 2010. - 960 с.

2. Енциклопедія банківської справи України. // За редакцією Стельмаха В.С., Альошина В.Б. - К.: Молодь Ін Юре. - 2001. - 680 с.

3. *Осипенко Т.В.* О системе рисков в банковской деятельности. // Деньги и кредит. - 2000. - № 4. - с. 28-30.

4. *Ларионова И.В.* Управление активами и пассивами в коммерческом банке. - М.: Консалтбанкир. - 2003. - 272 с.

5. *Панова Г.С.* Кредитная политика коммерческого банка. М.: ДИС. 1997. - 463 с.

6. *Пастернак А.Л.* Стратегічні аспекти визначення кредитоспроможності позичальника. // Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. - Д.: ДНУ. - 2004. - с.821-828.

7. *Шеремет А.Д., Щербакова Г.Н.* Финансовый анализ в коммерческом банке. - М.: Финансы и статистика. - 2000. - 256 с.

РІШУ